

SHPRITS CHIQINDILARINI EKOLOGIYAGA TA'SIRI VA UTILIZATSIYA QILINISHI

Merganova Ulug'oy Ixtiyorovna

TDTU, "Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi" kafedrası magistri

Ayubova Indiraxon Hamidovna

VATDTU, "Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi" kafedrası dotsenti.p.f.f.d.dots

Annotatsiya. Tibbiyot tizimida bir martalik shpritslardan keng foydalanishi, Shprits chiqindilari biologik, kimyoviy va jismoniy xavflarni o'zida mujassam etgan bo'lib, ularni noto'g'ri boshqarish atrof-muhit va inson salomatligiga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Shu sababli, shprits chiqindilarini to'g'ri utilizatsiya qilish global ekologik muammolardan biri hisoblanadi. Shprits chiqindilarining tarkibi va xususiyatlari bu materiallar tabiiy sharoitda juda sekin parchalanadi. Masalan, plastik qismlar yuz yillab saqlanib qolishi mumkin. Bundan tashqari, ishlatilgan shpritslar ko'pincha qon va boshqa biologik suyuqliklar bilan ifloslangan bo'ladi.

Kalit so'z. Shpiris, chiqindi, ekologik xavfsizlik, hoga ta'siri, yig'ish, tashish, utilizatsiya.

Zamonaviy tibbiyot tizimida bir martalik shpritslardan keng foydalaniladi. Bu esa, o'z navbatida, katta miqdorda xavfli tibbiy chiqindilar hosil bo'lishiga olib keladi. Shprits chiqindilari biologik, kimyoviy va jismoniy xavflarni o'zida mujassam etgan bo'lib, ularni noto'g'ri boshqarish atrof-muhit va inson salomatligiga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Shu sababli, shprits chiqindilarini to'g'ri utilizatsiya qilish global ekologik muammolardan biri hisoblanadi.

Shprits chiqindilarining tarkibi va xususiyatlari bu materiallar tabiiy sharoitda juda sekin parchalanadi. Masalan, plastik qismlar yuz yillab saqlanib qolishi mumkin. Bundan tashqari, ishlatilgan shpritslar ko'pincha qon va boshqa biologik suyuqliklar bilan ifloslangan bo'ladi.

Ekologik va sanitariya xavflari

- Infeksion xavf: Shprits chiqindilari orqali Hepatit B, Hepatit C va OIV/AIDS kabi og'ir kasalliklar tarqalishi mumkin. Ayniqsa, chiqindilarni yig'ish va saralash bilan shug'ullanuvchi ishchilar yuqori xavf ostida bo'ladi.

- Tuproq va suv ifloslanishi

Plastik va kimyoviy qoldiqlar tuproq tarkibini buzadi, yer osti suvlari orqali esa keng hududlarga tarqalishi mumkin. Bu esa o'simliklar, hayvonlar va insonlar uchun salbiy oqibatlariga olib keladi.

Hayvonot va o'simlik dunyosiga ta'sir

Tashlab yuborilgan ignalar hayvonlarni jarohatlashi mumkin. Bundan tashqari, plastik chiqindilar ekologik zanjirga kirib, bioakkumulyatsiya jarayonini keltirib chiqaradi.

Havo ifloslanishi

Shprintslar noto'g'ri yoqilganda dioksinlar va boshqa zararli gazlar ajralib chiqadi. Bu esa atmosfera ifloslanishiga va nafas olish kasalliklarining ortishiga sabab bo'ladi.

Shprints chiqindilarini boshqarish bosqichlari

Yig'ish va saralash-Shprintslar ishlatilgandan so'ng darhol maxsus teshilmaydigan konteynerlarga joylashtiriladi. Bu konteynerlar mustahkam materialdan tayyorlangan bo'lishi

belgilangan rang va belgilar bilan ajratilgan bo'lishi kerak

Tashish va saqlash-chiqindilar maxsus transport vositalari orqali tashiladi. Saqlash vaqtida sanitariya qoidalariga qat'iy amal qilinadi. Zararsizlantirish (dezinfeksiya)

quyidagi usullar qo'llaniladi: Avtoklavlash (yuqori bosim va haroratda bug' bilan ishlov berish), kimyoviy dezinfeksiya, mikroto'lqinli sterilizatsiya

Yakuniy utilizatsiya-tibbiy chiqindilarni yo'q qilish masalasi, ayniqsa pandemiyadan keyingi davrda, dunyo miqyosida dolzarb muammoga aylandi. Ular boshqa chiqindilardan nimasi bilan farq qiladi degan savol tug'ilishi mumkin, gap shundaki, noto'g'ri yo'l bilan utilizatsiya qilingan tibbiy chiqindilar jiddiy ekologik va epidemiologik xavflarni keltirib chiqarishi mumkin.

Aynan ushbu chiqindilar epidemiologik nuqtayi nazardan xavfli materialdir, ular maxsus chiqindilarni yoqish pechlari – insineratorlarda yo'q qilinishi kerak.

Ular bemorlar uylaridan, bemorlar davolanayotgan tibbiyot muassasalaridan va konteynerli sanitariya shaharchalarida to'planadi. Karantin zonalarida eng ko'p tibbiy va maishiy chiqindilar hosil bo'ladi.

Dunyo davlatlarida, masalan, AQSh va Yevropa Ittifoqida tibbiy chiqindilarni insineratsiyadan tashqari, avtoklavlash, mikroto'lqinli usullar yordamida sterilizatsiya qilish kabi alternativ metodlar ham qo'llaniladi. Bu usullar chiqindilarni xavfsiz tarzda kamaytirish va atrof-muhitga zarar yetkazmaslik imkonini beradi.

Insinerator ikki kameradan iborat: yoqish va eritish. Birinchisida chiqindi 1200 daraja haroratda yonadi, hatto kul ham qolmaydi. Ikkinchi kamerada - bug'latuvchida -eritish jarayoni o'tadi. Maxsus texnologiya atrof-muhitga mutlaqo zararsiz oq tutun chiqarish imkonini beradi. Bu holatda, nafaqat tibbiy chiqindilar, balki koronavirus bilan kasallanganlardan qolgan maishiy chiqindilar ham yoqiladi. Bu hojatxona qog'ozi, idishlar, oziq-ovqat chiqindilari, choyshablar va boshqalardir.

Ushbu chiqindilar yoqish kamerasining hajmi 1 tonnani tashkil qiladi. Axlarning bir marotaba yuklanishi to'rt soat davomida yoqib yuboriladi. Yuqumli kasallik bilan og'riqan bemorlarning, shuningdek, kasal bemorlarning barcha oziq-ovqat chiqindilari maxsus germetik sariq plastik idishlarga, plastik esa zichligi 13 mikron bo'lgan maxsus sariq polietilen paketlarga yig'iladi va utilizatsiya qilinadi.

Xavfsiz alternativlar-insineratsiyadan tashqari tibbiy chiqindilarni utilizatsiya qilish uchun zamonaviyroq va ekologik xavfsiz usullar mavjud:

-Autoklavlash:yuqori haroratli bug' yordamida sterilizatsiya qilish. Bu usul biologik chiqindilarni xavfsiz tarzda zararsizlantirishga imkon beradi va dioksin kabi zararli gazlarni chiqarishni oldini oladi.

-Mikroto'lqinli sterilizatsiya: Chiqindilarni mikroto'lqinlar yordamida sterilizatsiya qilish. Bu jarayon chiqindilarni tezkor va ekologik xavfsiz tarzda zararsizlantiradi.

-Plazma texnologiyasi: Plazma yoqish orqali chiqindilarni zararsizlantirish usuli. Bu usul ko'p energiya talab qilsa ham, ekologik xavfsiz va chiqindilarni qayta ishlash imkoniyatini beradi.

-Kimyoviy dezinfeksiya:Ba'zi chiqindilar kimyoviy moddalar yordamida zararsizlantiriladi. Bu usul, asosan, kichik hajmdagi chiqindilar uchun qo'llaniladi

Insineratsiya (yoqish) – eng keng tarqalgan usul, lekin ekologik nazorat talab etadi,maydalash (shredder) – dezinfeksiya qilingan chiqindilarni fizik yo'q qilish poligonlarga joylashtirish – faqat zararsizlantirilgandan keyin.

Zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar.So'nggi yillarda shprints chiqindilarini boshqarishda yangi texnologiyalar joriy etilmoqda:avtomatik ignani yo'q qiluvchi qurilmalar

-Qayta ishlanadigan yoki biologik parchalanadigan materiallardan tayyorlangan shprintslar

-Past chiqindi texnologiyalar.

Shpiris chiqindilarini qayta ishlash, shuningdek, atrof-muhitga bo'lgan ta'sirni kamaytiradi va iqtisodiy foyda keltiradi. Bu jarayonlar ko'plab sanoat tarmoqlarida qo'llaniladi va barqaror rivojlanishga hissa qo'shadi.

Shpiris chiqindilarini qayta ishlash -bu atrof-muhitni muhofaza qilish va resurslarni tejash maqsadida amalga oshiriladigan jarayon. Shpiris chiqindilari, odatda, turli xil materiallardan iborat bo'lib, ularni to'g'ri qayta ishlash orqali yangi mahsulotlar ishlab chiqarish mumkin. Quyida shpiris chiqindilarini qayta ishlash jarayonlari va usullari haqida ma'lumot berilgan:

Shpiris chiqindilarini qayta ishlash atrof-muhitga ijobiy ta'sir ko'rsatadi:

- Resurslarni tejash: Yangi materiallar ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan xom ashyoni kamaytiradi.

- Chiqindilarni kamaytirish: Qayta ishlash jarayonlari chiqindilarni kamaytirishga yordam beradi.

- Iqtisodiy foyda: Qayta ishlash jarayonlari yangi ish o'rinlarini yaratadi va iqtisodiyotni rivojlantiradi.

Shpiris chiqindilarini qayta ishlash jarayoni muhim ahamiyatga ega bo'lib, barqaror rivojlanishga hissa qo'shadi va atrof-muhitni muhofaza qilishda muhim rol o'ynaydi.

Bu yondashuvlar ekologik zararlarni kamaytirishga xizmat qiladi. O'zbekistonda tibbiy chiqindilarni boshqarish sanitariya me'yorlari va qonunchilik asosida amalga oshiriladi. Maxsus tashkilotlar tomonidan yig'ish, tashish va yo'q qilish ishlari olib boriladi. So'nggi yillarda bu sohada islohotlar amalga oshirilib, zamonaviy texnologiyalar joriy etilmoqda.

Shprints chiqindilarini to'g'ri utilizatsiya qilish ekologik barqarorlik va jamoat salomatligi uchun muhim ahamiyatga ega. Har bir bosqich -yig'ishdan tortib yakuniy yo'q qilishgacha-qat'iy qoidalarga asoslangan bo'lishi kerak. Zamonaviy texnologiyalar va ongli yondashuv orqali bu muammoni samarali hal etish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi mavzu. 2016 yil 7-dekabr. - T.: "O'zbekiston" NMIU, 2016. - 48 b.
2. I.A.Karimov. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. O'zbekiston buyuk kelajak sari kitobida. T:O'zbekiston, 1998 y, 507 bet.
3. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
4. www.ziyonet.uz – O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali.